

Rezerwat narodowy Noatak o powierzchni 26 000 km² położony jest w północno-zachodniej części Alaski i jest jednym z największych przyrodniczych obszarów chronionych tego stanu. W amerykańskim systemie ochrony przyrody obszar północno-zachodniej Alaski stanowi integralną całość, w skład którego wchodzi: park narodowy Kobuk Valley, rezerваты narodowe: Noatak i Bering Land Bridge oraz pomnik narodowy Cape Krusenstern.

Rezerwat Noatak obejmuje swoim zasięgiem dolinę rzeki o tej samej nazwie oraz pasma gór: DeLonga (z najwyższym szczytem Amphitheatre Mountain 1075 m n.p.m.), Bairda (Mount Angayukaqsraq 1451 m n.p.m.) i Waringa, tworzące wspólnie łańcuch Gór Brookska. Góry te są stosunkowo niskie i charakteryzują się dość suchym klimatem, dlatego też współczesne zlodowacenie jest tutaj nieznaczne (granica wiecznego śniegu występuje dopiero na wysokości 2000 m n.p.m.).

Obszar północno-zachodniej Alaski rozciąga się na odcinku o długości ok. 470 km od Morza Czukockiego aż do górnego biegu rzeki Noatak, a wchodzące w jego skład przyrodnicze obszary chronione zajmują łącznie powierzchnię 48 000 km². Rezerwat narodowy Noatak znajduje się już za północnym kołem podbiegunowym i to właśnie tutaj borealny las iglasty (północnoamerykańska tajga), tworzący jeden z największych, zwartych obszarów leśnych świata ustępuje miejsca bezdrzewnej tundrze, dając w efekcie otwartą przestrzeń porośniętą małymi drzewami na podłożu z grubej „maty” składającej się z traw, turzyc i porostów.

Rzeka Noatak

Tytułowy rezerwat został powołany w celu ochrony największego w Ameryce Północnej, nietkniętego cywilizacją dorzecza rzeki Noatak, która w amerykańskim systemie ochrony przyrody ma status „dzikiej rzeki”. Ponieważ jest jednym z nielicznych, całkowicie na-

Rezerwat Narodowy Noatak na Alasce

ZIEMIA

turalnych, a przy tym naprawdę rozległych obszarów, rezerwat Noatak został wpisany na listę Międzynarodowych Rezerwatów Biosfery. „Noatak” znaczy w języku rdzennych mieszkańców rezerwatu „przejście w głąb łądu”. Źródła rzeki o tej nazwie biją z lodowców znajdujących się w pobliskim parku narodowym Gates of the Arctic. Od Mount Igikap aż do Zatoki Kotzebue Noatak płynie szerokim łukiem w kierunku południowo-zachodnim wzdłuż Gór Bairda i DeLonga, by na końcu wpadając do Morza Czukockiego utworzyć szeroką deltę.

Na trasie jej przepływu (o długości 634 km) można wyróżnić sześć odmiennych regionów: tundrę alpejską, tundrę wilgotną i podmokłą, Wielki Kanion Noatak (104 km długości), nadmorskie równiny oraz przy ujściu do morza deltę. Tam, gdzie rzeka wpada do rezerwatu Noatak dno doliny rozszerza się w rozległy płaskowyż tundry, którego krajobraz naznaczony jest licznymi jeziorami i mokradłami. W środkowym biegu rzeka ma szybki nurt o średniej prędkości ok. 8-13 km/h. Rezerwat otoczony jest od północy przez Góry DeLonga, natomiast na południu od parku narodowego Kobuk Valley oddzielają go Góry Bairda.

Renifery amerykańskie z bliska (U.S. FWS).

Karibu – nomad Północy

Karibu to popularna nazwa renifera amerykańskiego, od niepamiętnych już czasów zamieszkującego praktycznie całą Alaskę (oprócz jej południowo-wschodniego krańca). Zwierzę to jest uważane za żywy symbol rezerwatu Noatak. Coroczna wędrówka reniferów jest jednym z cudów arktycznego świata, gdyż od jej przebiegu zależy egzystencja zarówno ludzi, jak i licznie tu występujących drapieżników. Stado północno-zachodniej Alaski zatacza w swojej wędrówce obszar o powierzchni około 360 000 km², migrując od północnego przedgórzia Gór Brookska aż do rzeki Jukon na południu oraz daleko na zachód, do Przylądka Lisburne. Na trasie wędrówki reniferów leży zarówno rezerwat narodowy Noatak jak i pobliski park narodowy Kobuk Valley.

Migracja rozpoczyna się pod koniec marca lub na początku kwietnia (w zależności od czasu trwania długiej, arktycznej zimy), kiedy trzon stada zaczyna przekraczać rzekę Kobuk, a następnie Noatak kierując się na północ, tam bowiem znajdują się tereny, na których przyjdą na świat w czerwcu młode renifery. Po ociepleniu się samic stado formuje się w odrębne grupy i rozprasza w kierunku zachodnim dla odpoczynku przed letnim upałem oraz natrętnymi insektami.

Gdy lato mija, a dni stają się coraz krótsze zaczyna się drugi, jesienny etap wędrówki. Od tego momentu stado zaczyna swoją długą podróż przez przełęcze Gór Brookska, następnie przez rzekę Noatak (późny sierpień), a potem Kobuk (wrzesień), zatrzymując się okresowo

Krajobraz doliny Noatak (U.S. FWS).

w obszarze pomiędzy Doliną Kobuk a rzeką Jukon. Tutaj odbywa się ruja, po czym stado kieruje się dalej na południe do miejsc zimowania. I znów, gdy zbliża się wiosna, renifery wędrują na północ zaczynając cały cykl od nowa.

Stada karibu przemierzają ogromne przestrzenie tundry tylko i wyłącznie z jednego powodu – aby zdobyć wystarczającą ilość pożywienia do przeżycia, ważą bowiem od 60 do nawet 130 kg. Renifery odżywiają się tym, co spotkają na swojej drodze: mchem, porostami, trawą oraz gałązkami, jagodami i korą krzewów. Zimą, gdy nawet tak skromne pożywienie jest trudno dostępne pozostaje im do jedzenia tylko jeden gatunek porostów, zwany przez Eskimosów „reniferowym mchem”. Kiedy zachodzi taka potrzeba, karibu potrafi przebić się przez śnieg, żeby odzyskać pożywienie. Gdy głębiej zalegająca warstwa śniegu pokryta jest lodem, kopyta

Niewielkie stado reniferów przemierza bezkresną tundrę (U.S. FWS).

nomadów Północy

karibu nie są w stanie dostać się do roślin, zwierzęta głodują, a następnie słabną i stają się wtedy łatwym łupem dla wilków.

Latem życie reniferów uprzykrzają chmary moskitów i much, których czasami bywa tak dużo, że zwierzęta nie są w stanie normalnie się odżywiać. Choć wspomniane insekty są wielkim utrapieniem dla zwierząt, to równocześnie są bardzo ważnym ogniwem w łańcuchu pokarmowym olbrzymiego ekosystemu, jakim jest tundra. Moskity bowiem są

podstawowym źródłem pokarmu dla niezliczonej rzeszy ptaków występujących latem na tych terenach oraz ryb w rzekach.

Ciężkie życie renifera

Renifery w drodze ewolucji przystosowały się do życia w tym surowym i nieprzyjaznym środowisku: ich sierść składa się z pustych w środku włosów, w których zmagazynowane powietrze stanowi doskonałą izolację przed zewnętrznym chłodem. Obecność dużej ilości powietrza w sierści tworzy też swoistą kamizelkę ratunkową, która chroni życie niejednego renifera w czasie zbiorowego przekraczania głębokich i lodowatych rzek Kobuk i Notak. Latem rozszczępione racice pomagają im nie zapadać się w miękkie podłoże tundry, natomiast zimą ostre krawędzie kopyt są pomocne w pieszej wędrówce po zamrzniętym śniegu.

Dorośle byki mają zdolność magazynowania sporych zapasów tłuszczu – głównie w okolicach krzyża oraz na zadzie. W ten sposób na zimę potrafią „odłożyć” ok. 25 kg wysokoenergetycznych zapasów, które zostaną zużyte w okresie rui.

W zasadzie na renifery polują tylko dwa gatunki zwierząt: niedźwiedzie oraz wilki. Jednak cielecia padają również lu-

pem lisów, rosomaków i orłów. Wszystkie inne zwierzęta, takie jak: lasica, lemingi, jastrzębie, kruki, rybitwy, a nawet sójka kanadyjska chętnie korzystają z okazji i, jeżeli mają taką możliwość, odżywiają się resztkami, jakie zostają po upolowanym karibu.

Wilki są chyba jedynymi myśliwymi (oczywiście oprócz ludzi), potrafiącymi podążać tropem karibu przez wiele kilometrów, czekając cierpliwie na nadarzącą się okazję. Polują głównie na młode, zagubione lub chore sztuki i robią to na wiele sposobów: z zasadki, podczas biegu stłoczonego stada często zdarza się, że pojedyncze sztuki potykają się i zostają tratowane przez nadbiegające osobniki). Przez tzw. pościg sztafetowy, w którym ścigające renifera wilki wymieniają się co jakiś czas, doprowadzając ofiarę do skrajnego wyczerpania. Zdrowy, dorosły renifer potrafi bez większych problemów odeprzeć atak pojedynczych wilków, a w czasie ucieczki po śniegu ma znaczną przewagę (ze względu na wysokie nogi) nad ścigającymi go drapieżnikami. Latem natomiast na miękkim i rozmokłym podłożu szybciej poruszają się wilki.

Oprócz reniferów w rezerwacie narodowym Noatak spotkać można wiele innych gatunków zwierząt, takich jak: niedźwiedź brunatny, niedźwiedź grizzly, niedźwiedź czarny (baribal), łos amerykański, owca Dala, urson północnoamerykański (daleki krewniak jeżozwierza, zwany też igłozwierzem), wilk, ryś, rosomak czy bóbr kanadyjski. W okresie lata bywa tu ponad 150 gatunków ptaków, głównie ptactwo wodne (dzikie kaczki i gęsi) oraz drapieżniki (sokoły i sowy), które tu gniazdują i odchowują młode.

SEBASTIAN BIELAK

Zdjęcia zostały udostępnione dzięki uprzejmości United States Fish and Wildlife Service.

Wilk odpoczywający przed swoją norą (U.S. FWS).